

І. О. Дмитрієв,
аспірант

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ: ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: ihor.dmytriev@gmail.com

Метою статті є вивчення доктринального підходу щодо розуміння сутності дефініції «правовий статус суб'єкта владних повноважень», удосконалення категоріального апарату правового регулювання відносин, учасниками яких є суб'єкти владних повноважень. **Методи дослідження:** загальнофілософські, загальнонаукові та спеціально-правові методи, зокрема діалектичний метод, метод аналізу, системно-функціональний метод, формально-логічний метод, герменевтичний метод. **Результати:** шляхом аналізу нині чинного законодавства виявлено відсутність у нормативно-правових актах, які забезпечують правове регулювання правового статусу суб'єктів владних повноважень, визначення досліджуваного поняття. Наголошується на відсутності відповідних наукових напрацювань. **Обговорення:** на підставі даних, отриманих у ході аналізу відповідних законодавчих положень, науково-теоретичної бази, розроблено авторське визначення дефініції «правовий статус суб'єкта владних повноважень», під якою запропоновано розуміти сукупність передбачених законом спеціальних прав, обов'язків (включно з обов'язком нести юридичну відповідальність за умови наявності підстав), інтересів, заборон, обмежень, гарантій органу державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), органу місцевого самоврядування, їх посадової чи службової особи, іншого суб'єкта при здійсненні ним публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг. До суб'єктів, наділених статусом суб'єкта владних повноважень, віднесено: Верховну Раду України; Президента України; Кабінет Міністрів України; центральні органи виконавчої влади; органи прокуратури України; органи судової влади; органи місцевого самоврядування; допоміжні (консультативні) органи; інші юридичні особи публічного права; посадові та службові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб публічного права; суб'єкти делегованих повноважень.

Ключові слова: правовий статус; суб'єкт владних повноважень; Кодекс адміністративного судочинства України; законодавство України; адміністративне судочинство.

Постановка проблеми та її актуальність. Конституційна гарантія судового захисту законних прав і свобод людини і громадянина реалізується в порядку здійснення судочинства. Дедалі більшого значення набуває адміністративне судочинство, основним завданням інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, видається нам неможливим без з'ясування меж правового статусу останніх. Що, у свою чергу, потребує

з'ясування сутності категорії «правовий статус суб'єктів владних повноважень», яке наразі відсутнє і в законодавстві, і в доктрині.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз науково-літературної бази за темою дослідження свідчить про те, що питання правового статусу не є новим для юридичної науки. Втім питання правового статусу суб'єкта владних повноважень майже залишилося поза увагою українських вчених. Окремі аспекти цієї теми вивчали:

М.Д. Петришина [5], О.В. Скочиляс-Павлів [9], Ю.М. Ільницька [4] та деякі інші науковці.

Проте наявні праці мають обмежений характер. Низка питань у цій сфері все ще залишається не вирішеною. Зокрема, наразі у правовій доктрині відсутнє визначення дефініції «правовий статус суб'єктів владних повноважень». Це зумовлює потребу напрацювання відповідного наукового підґрунтя із цього питання.

Метою статті є вивчення доктринального підходу щодо розуміння сутності дефініції «правовий статус суб'єкта владних повноважень», удосконалення категоріального апарату правового регулювання відносин, учасниками яких є суб'єкти владних повноважень.

Виклад основного матеріалу. Правовий статус суб'єктів владних повноважень в Україні закріплений у Конституції України та в законах і підзаконних актах України. Проте системний аналіз положень нині чинного законодавства у цій сфері дозволяє стверджувати про відсутність у ньому визначення дефініції «правовий статус суб'єкта владних повноважень». Не усуває дану прогалину й доктрина.

З огляду на вказане, спробуємо розробити авторське визначення вказаної дефініції. На наш погляд, формулювання науково обґрунтованого визначення поняття «правовий статус суб'єкта владних повноважень» концептуально правильно буде розглядати через призму двохелементної структури за формулою: «правовий статус» + «суб'єкт владних повноважень».

Передусім зауважимо, що законодавець визначення правового статусу не наводить. При цьому, дане поняття неодноразово вживається у тексті нормативно-правових актів різної юридичної сили.

Що ж стосується наукового підходу, то єдиний підхід щодо тлумачення поняття «правовий статус» у науковому колі відсутній. У наукових джерелах сформовано неоднозначні підходи до тлумачення вказаного поняття. Так, зокрема, у найзагальнішому вигляді правовий статус визначають як юридично закріплене становище особи в суспільстві. Наприклад,

О.Ф. Скакун трактує правовий статус людини як юридично закріплене становище людини в суспільстві, відповідно до якого фізична особа як суб'єкт права вступає в правовідносини, координує свою діяльність і поведінку в суспільстві [11, с. 60]. Дослідники О.В. Зайчук і Н.М. Оніщенко зазначають, що правовий статус – це система законодавчо встановлених і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин. О.І. Романовська та Ю.І. Пивовар пропонують розуміти правовий статус як сукупність нормативно-врегульованих суб'єктивних прав, юридичних обов'язків та відповідальності учасників відповідних правовідносин, котрі формулюють правове становище фізичних та юридичних осіб у суспільстві [11, с. 214].

Через призму структури правовий статус розглядає також О. Чумак [13].

Таким чином, здійснивши теоретичний аналіз, бачимо, що на сьогодні немає одностайності у вчених щодо визначення правового статусу, а існуючі положення зосереджені переважно на визначенні його елементів. Проте погляди науковців сходяться у тому, що структурними елементами правового статусу є, безумовно, права, обов'язки і юридична відповідальність, що закріплені та гарантовані державою. Підтримуючи таку позицію, на підставі узагальнення зазначених підходів, можна сформулювати відповідне визначення поняття, за яким пропонуємо правовий статус суб'єкта владних повноважень розуміти як сукупність спеціальних прав, обов'язків (включно з обов'язком нести юридичну відповідальність за умови наявності підстав), інтересів, заборон, обмежень, гарантій суб'єкта владних повноважень.

Слід зазначити, що до 2020 року дане визначення було викладено у такій редакції: «суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг». На наш погляд, оновлене визначення є більш вдалим.

Заслугове уваги також підхід Ю.М. Ільницької, яка пропонує розглядати поняття «суб'єкт владних повноважень» через призму таких трьох складових, як: суб'єкт, влада, повноваження. Авторка пропонує визначати його як орган державної влади, орган місцевого самоврядування, що здійснює владні, управлінські функції на основі чинного законодавства, в рамках своїх повноважень для забезпечення реалізації політики держави та захисту прав і інтересів людини і громадянина [4, с. 329-330]. При цьому, «влада – право і можливість розпоряджатися чимось і кимось, підкорюючи своїй волі. Вона існує скрізь, де є стійке об'єднання людей: у сім'ї, виробничих колективах, різноманітних організаціях і установах, в усій державі» [10, с. 121]; повноваження – це система прав та обов'язків, набутих у легітимний спосіб державою, державними органами і органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими суб'єктами правовідносин з метою забезпечення можливостей, потреб та інтересів людини і громадянина, окремих соціальних груп та суспільства в цілому [4, с. 329].

На наш погляд, попри те, що, безсумнівно, кожне з вищенаведених тлумачень заслугове на увагу, на нашу думку, найбільш вдалим наразі є трактування, яке пропонує нам законодавець. При цьому, як слушно зауважує І.М. Сопілко, особливість правового статусу органів державної влади визначається тим, що вони повноважні діяти лише у спосіб, передбачений законом [10, с. 39].

З огляду на вказане, беручи до уваги визначення поняття «суб'єкт владних повноважень» під правовим статусом суб'єкта владних повноважень пропонуємо розуміти сукупність передбачених законом спеціальних прав, обов'язків (включно з обов'язком нести юридичну відповідальність за умови наявності підстав), інтересів, заборон на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг.

Висновки. Таким чином, результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновки про те, що зміст правового статусу

суб'єкта владних повноважень відповідає звичному змісту правового статусу загалом. Разом із тим, доцільно було б доповнити правову доктрину саме визначенням правового статусу суб'єкта владних повноважень з урахуванням специфіки суб'єкта владних повноважень.

З огляду на це, з метою заповнення доктринальної прогалини, необхідним вважаємо уведення до понятійно-категоріального апарату доктрини адміністративного права терміно-поняття «правовий статус суб'єкта владних повноважень», яке пропонуємо розуміти як сукупність передбачених законом спеціальних прав, обов'язків (включно з обов'язком нести юридичну відповідальність за умови наявності підстав), інтересів, заборон, обмежень, гарантій органу державної влади.

Насамкінець, зауважимо, що правовий статус суб'єкта владних повноважень потребує подальших наукових досліджень. Зокрема, у напрямку з'ясування сутності кожного з його структурних складових.

Література

1. Ільницька Ю.М. Щодо визначення сутнісних ознак суб'єкта владних повноважень. *Форум права*. 2011. № 2. С. 327-330.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 29.08.2021).
3. Матузов Н.И. Юридические обязанности и ответственность как элементы правового статуса личности. *Конституция СССР и правовое положение личности*. Москва: ИГПАН СССР, 1979. 273 с.
4. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України: в 2-х тт. Вид. 2-е. змін, та доп. / за заг. ред. В.К. Матвійчука. Т. 1. Київ: Алерта, КНТ, 2008. 787 с.
5. Петришина М.Д. Суб'єкти владних повноважень як адміністративні позивачі в адміністративному процесі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 223-226.
6. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 14 січ. 2020 р.

№ 440-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/440-20> (дата звернення: 29.08.2021).

7. Романовська О.І., Пивовар Ю.І. Сутність правового статусу Державної виконавчої служби в Україні. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід*. 2020. С. 212-216.

8. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підруч. Київ: Алерта, 2012. 524 с.

9. Скочиляс-Павлів О.В. Поняття суб'єкта владних повноважень в адміністративному судочинстві України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 801. С. 19-23.

10. Сопілко І.М. Правові підстави для отримання органами державної влади України інформації. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 135-143.

11. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. / за ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

12. Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник / авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко та ін. Київ: Знання України, 2002. 670 с.

13. Чумак О. Особливості адміністративно-правового статусу екіпажу повітряного судна цивільної авіації України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 192-196. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.32>

References

1. Іл'нєв'ка Ю.М. Shhodo vyznachennja sutnisnyh oznak sub'jekta vladnyh povnovazhen'. *Forum prava*. 2011. № 2. С. 327-330.

2. Kodeks administratyvnogo sudochynstva Ukrainy vid 6 lyp. 2005 r. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (data zvernennja: 29.08.2021).

3. Matuzov N.I. Juridicheskie objazannosti i otvetstvennost' kak jelementy pravovogo statusa lichnosti. *Konstitucija SSSR i pravovoe polozenie lichnosti*. Moskva: IGPAN SSSR, 1979. 273 с.

4. Naukovo-praktychnyj komentar do Kodeksu administratyvnogo sudochynstva Ukrainy: v 2-h tt. Vyd. 2-e. zmin, ta dop. / za zag. red. V.K. Matvijchuka. T. 1. Kyi'v: Alerta, KNT, 2008. 787 s.

5. Petryshyna M.D. Sub'jekty vladnyh povnovazhen' jak administratyvni pozyvachi v administratyvnomu procesi Ukrainy. *Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*. 2017. № 6. С. 223-226.

6. Pro vnesennja zmin do Mytnogo kodeksu Ukrainy ta dejakyh inshyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy u зв'язку z provedennjam administratyvnoi reformy: Zakon Ukrainy vid 14 sich. 2020 r. № 440-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/440-20> (data zvernennja: 29.08.2021).

7. Romanovs'ka O.I., Pivovar Ju.I. Sutnist' pravovogo statusu Derzhavnoi' vykonavchoi' sluzhby v Ukraini. *Aktual'ni pytannja vyjavlennja ta rozkryttja zlochyniv Nacional'noju policijeju: vitchyznjanyj ta zarubizhnyj dosvid*. 2020. С. 212-216.

8. Skakun O.F. Teorija prava i derzhavy: pidruch. Kyi'v: Alerta, 2012. 524 s.

9. Skochyljas-Pavliv O.V. Ponjattja sub'jekta vladnyh povnovazhen' v administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy. *Visnyk Nacional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika». Jurydychni nauky*. 2014. № 801. С. 19-23.

10. Sopilko I.M. Pravovi pidstavy dlja otrymannja organamy derzhavnoi' vlady Ukrainy informacii'. *Chasopys Kyi'vs'kogo universytetu prava*. 2009. № 1. С. 135-143.

11. Teorija derzhavy i prava. Akademichnyj kurs: pidruch. / za red. O.V. Zajchuk, N.M. Onishhenko. Kyi'v: Jurinkom Inter, 2008. 688 s.

12. Filosofija polityky: Korotkyj encyklopedychnyj slovnyk / avt.-uporjad.: V.P. Andrushhenko ta in. Kyi'v: Znannja Ukrainy, 2002. 670 s.

13. Chumak O. Osoblyvosti administratyvno-pravovogo statusu ekipazhu povitranogo sudna cyvil'noi' aviacii' Ukrainy. *Pidpryjemnyctvo, gospodarstvo i pravo*. 2020. № 4. С. 192-196.

**LEGAL STATUS OF SUBJECTS OF POWER:
DOCTRINAL APPROACH**

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: ihor.dmytriev@gmail.com

Purpose: the article is devoted to the legal status of the subject of power. The aim of the article is to study the doctrinal approach to understanding the essence of the definition of «legal status of the subject of power», improving the categorical apparatus of legal regulation of relations in which the participants are the subjects of power. **Research methods:** general philosophical, general scientific and special legal methods, in particular dialectical method, method of analysis, system-functional method, formal-logical method, hermeneutic method. **Results:** through the analysis of the current legislation revealed the absence in the regulations that provide legal regulation of the legal status of the subjects of power, the definition of the concept under study. Emphasizes the lack of relevant scientific developments. **Discussion:** on the basis of the data received during the analysis of the corresponding legislative provisions, scientific and theoretical base, the author's definition of definition «legal status of the subject of power» under which it is offered to understand set of special rights is developed, The subjects of power include: the Verkhovna Rada of Ukraine; President of Ukraine; Cabinet of Ministers of Ukraine; central executive bodies; bodies of the Prosecutor's Office of Ukraine; other central bodies of state power and state institutions that do not belong to the system of executive bodies; authorities of the Autonomous Republic of Crimea represented by ministries and republican committees; local executive bodies operating at the level of oblasts, cities of Kyiv and Sevastopol, as well as districts; territorial representations (main departments, divisions, etc.) of central executive bodies (for example, the Main Department of Justice in Kyiv region, Main Department of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the Donetsk region, etc.) and public authorities (institutions) that do not belong to the system of executive authorities; judicial authorities; local governments; subsidiary (advisory) bodies; other legal entities under public law; officials and officials of public authorities, local governments, other legal entities under public law; subjects of delegated powers.

Keywords: legal status; subject of power; Code of Administrative Procedure of Ukraine; legislation of Ukraine; administrative proceedings.